

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Концепція сталого розвитку, що виникла як відповідь на загрози глобалізації, була проголошена стратегічним напрямом забезпечення матеріального, соціального і духовного прогресу суспільства.

Забезпечення умов для переходу України на модель сталого розвитку дозволить підвищити її конкурентоспроможність, зміцнити позиції на глобальних ринках, що створить базис для підвищення економічної міцності держави, вирішення екологічних та соціальних проблем. Вагомим чинником переходу на модель сталого розвитку є те, що в Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (розділ II) серед основних інструментів реалізації державної екологічної політики визначено освіту «... в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, яка ... дасть змогу встановити методологічні основи та запровадити безперервну екологічну освіту. Випереджаючими темпами має розвиватися всеохоплююча екологічна просвіта та виховання підростаючого покоління шляхом підтримки діяльності позашкільних закладів освіти, еколого-натуралістичних центрів та природничих секцій центрів дітей і юнацтва та профільних громадських організацій» [1].

В науковій літературі сталий розвиток у сфері освіти розглядається на різних об'єктних рівнях: рівні освіти – як «неперервний процес навчання та дослідження, розвитку спеціальних навичок, формування життєвої позиції та цінностей» [2]; рівні освітньої установи – як «комплексна стратегія розвитку такої установи, що має на меті накопичення та розвиток її потенціалу, який повинен відбуватися у взаємодії з соціо-еколого-економічним середовищем» [3, с. 100]. В даному контексті представляє інтерес термін, який використовується ООН та на міжнародному рівні, «освіта задля (в інтересах, в цілях) сталого розвитку», під якою розуміють «міждисциплінарну методологію навчання, яка охоплює комплексні соціальні, економічні та екологічні аспекти формальної та неформальної освітньої програми» [4].

Слід зазначити, що концепція розвитку системи освіти з метою досягнення цілей сталого розвитку виникла у відповідь на прийняття основних політичних документів світовою спільнотою на Всесвітньому саміті ООН з питань навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро у 1992 році. Порядок денний на XXI століття став першим міжнародним документом, який визначив освіту як важливий інструмент досягнення цілей та реалізації основоположних принципів сталого розвитку. Так, в

[5] зазначається, що освіта задля сталого розвитку призначена допомогти імплементувати конструктивні і творчі підходи для розв'язання існуючих та майбутніх глобальних проблем і підвищити стійкість та життєздатність суспільства. Відповіддю на ці процеси стало прийняття Університетської Хартії зі сталого розвитку (Женева, 1994 р.), проведення першої Всесвітньої конференції з питань вищої освіти «Вища освіта у 21 столітті», на якій від імені Секретаріату ЮНЕСКО було зроблено доповідь «Університети як ключові ланки формування сталого майбутнього: зміни мислення, міждисциплінарність, створення баз даних, передача нового досвіду» [6].

В Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [1] першочерговим завданням, яке потребує вирішення для досягнення Стратегічної цілі 1 «Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання і виробництва», визначено «впровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості». Важливе значення також відводиться сучасним та фундаментальним дослідженням у екологічній сфері, забезпеченню взаємодії науки і державних органів, врахування рекомендацій наукових установ екологічного спрямування при прийнятті управлінських рішень та підготовці проектів нормативно-правових актів, забезпечення дотримання екологічних прав та обов'язків громадян, доступу громадськості до правосуддя з питань охорони довкілля та інші.

Таким чином, освіта стає важливим чинником політико-економічного, соціального, наукового та культурного розвитку суспільства, становлення «економіки знань», стратегічним ресурсом примноження національного багатства, підвищення конкурентоспроможності та зміцнення позицій держави на міжнародній арені, що знайшло відображення в Законах України «Про освіту» [7] і «Про вищу освіту» [8]. Так, зокрема, в Законі України «Про вищу освіту» про значення освіти свідчить перший принцип державної політики у сфері освіти, який визначено як сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя [8, ст. 3].

Розглянуте дозволяє зробити висновок, що для досягнення цілей сталого розвитку особливого значення набуває створення ефективної системи

освіти, яка формуватиме у молодого покоління бачення екологічних та соціально-економічних складових в їх єдності і взаємозв'язку. Вчені відзначають низку причин, які свідчать про необхідність залучення закладів вищої освіти до процесу реалізації концепції сталого розвитку та поширення її основних ідей і цілей, зокрема [3, 9]:

- розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє, з огляду на що сучасною тенденцією визнано становлення динамічної концепції освіти в інтересах сталого розвитку;

- формування інноваційно-спрямованої особистості, здатної до постійної самоосвіти та креативного мислення, що стає фактором підвищення конкурентоспроможності країни на засадах інновацій;

- необхідність модернізації знань та навичок персоналу для забезпечення потреб наукоємних сфер економіки, що перетворює освіту на драйвер соціально-економічного розвитку.

В «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» як проблему визначено «повільне здійснення гуманізації, екологізації та інформатизації системи освіти, впровадження у навчально-виховний процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій» [10].

Для реалізації концепції сталого розвитку закладів вищої освіти вчені обґрунтовують необхідність дотримання таких принципів [2, с. 100]: *відповідальності перед майбутнім*, який реалізується через систему підготовки фахівців, проведення наукових досліджень і розробку проєктів, орієнтованих на потреби майбутніх поколінь, запровадження освітніх програм відповідного спрямування; *єдності цілей*; *комплексності* при обґрунтуванні та прийнятті управлінських рішень; *екологічної свідомості та екологізації* усіх сфер діяльності; *рівноцінності* напрямів навчання та наукових досліджень; *партнерства* із усіма групами стейкхолдерів; *відкритості та поінформованості*, в тому числі через складання звітності в різних галузях. Погоджуючись в цілому з таким підходом, даний перелік доцільно доповнити принципами: *соціальної відповідальності* перед суспільством за результати діяльності у економічній, соціальній та екологічній сферах; *суттєвості одержаної інформації*, яка надаватиметься внутрішнім та зовнішнім користувачам для обґрунтування висновків, прийняття рішень та виконання заходів щодо їх реалізації (суттєвість повинна забезпечуватися дотриманням економічних, екологічних і соціальних норм, а також урахуванням запитів стейкхолдерів); *реагування*, який полягає в тому, що заклад вищої освіти розробляє політику та управлінську структуру, плани і систему моніторингу, які сприятимуть

забезпеченню відкритості для зацікавлених сторін в питаннях досягнутого рівня сталого розвитку. Зазначимо, що запропоновані принципи відповідають стандарту соціальної звітності AA1000, слугують критеріями оцінки дій закладу вищої освіти у сфері соціальної відповідальності та прогресу у напрямі сталого розвитку.

Отже, роль сфери вищої освіти в період глобальних технологічних зрушень полягає у її призначенні – сприяти примноженню людського капіталу та інноваційному розвитку економіки, відтворенню новітніх технологічних укладів, без формування і розвитку яких ні країна, ні її окремі регіони не можуть посісти належного місця в існуючій системі міжнародного поділу праці та забезпечити достатній рівень стійкості економічної динаміки, конкурентоспроможності у світових рейтингах та сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.

2. Бездудная А. Г. Устойчивое развитие образования (научный доклад). URL: <http://gymn586.ru/sites/default/files/content/innovation/materials/2016-11-28-UR-obrazovaniya.pdf>.

3. Ляшенко О. М. Сталый розвиток закладів вищої освіти: локальні інформаційно-комунікаційні аспекти. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. № 2 (58). С. 97–102.

4. Образование для устойчивого развития. URL: <https://www.hisour.com/ru/education-for-sustainable-development-40477/>

5. Образование в интересах устойчивого развития (unesco.org). URL: <https://ru.unesco.org/themes/obrazovanie-v-interesah-ustoychivogo-razvitiya>.

6. Высшее образование в XXI веке: подходы и практические меры: рабочий документ. ЮНЕСКО, Всемирная конф. по высш. образованию, ЮНЕСКО, Париж, 5–9 октября 1998 г. Париж, 1998. 90 с.

7. Про освіту: Закон України від від 05.09.2017 № 2145-VIII. Редакція 19.01.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

8. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Редакція від 09.08.2019. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

9. Висоцька О. Є. Освіта для сталого розвитку: науково-методичний посібник. Дніпропетровськ: Роял Принт, 2011. 200 с.

10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>.